

М. В. Бодфецький,
аспірант, ПВНЗ "Європейський університет"

СУТНІСНО-ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛОГІСТИКИ ТА ЇЇ РОЛЬ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У статті досліджено сутність поняття "логістика" на основі теоретичних підходів до її трактування, визначено функції, роль й місце логістики у сучасній економіці.

In the article essence of concept "logistic" is investigational on the basis of the theoretical going near her interpretation, functions, role and place of logistic, are certain in a modern economy.

*Ключові слова: логістика, логістична система, матеріальні, фінансові, інформаційні потоки.
Key words: logistic, logistic system, material, financial, informative streams.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Для розробки науково обґрунтованих заходів щодо впровадження логістичного управління для забезпечення формування, функціонування та розвитку логістичних систем, що дозволить підприємствам раціоналізувати свою діяльність та підтримувати конкурентоспроможність на ринку в сучасних умовах господарювання, необхідні дослідження щодо сутності логістики та виокремлення її структурних елементів, що дозволить розширити масштаби логістичного управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Значний внесок у теоретичне обґрунтування сутності логістики та її ролі у економіці внесли такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як Б. Анікін, Д. Дж. Бауерсокс, М. Білик, А. Гаджинський, М. Гордон, М. Григорак, К. Захаров, В. Захарченко, А. Кальченко, Д. Дж. Клосс, В. Козловський, Є. Крикавський, Л. Міротін, М. Окландер, Б. Плоткін, В. Сергєєв, А. Смєхов, Л. Фролова, А. Чудаков, Н. Чухрай та ін. Огляд літературних джерел свідчить про відсутність єдиної думки серед науковців стосовно сутнісно-змістової характеристики, функцій та задач логістики, що зумовлено її багатогранним і комплексним характером.

Мета дослідження полягає у дослідженні теоретичних підходів щодо сутності, функцій та задач логістики, визначенні її ролі й місця в економіці, що пов'язано із застосуванням практичної логістики в різних її сферах та функціональних галузях.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Велика група вчених трактує логістику як науку або науковий напрям. Так, на думку М.П. Гордона, логістика — міждисциплінарний науковий напрям, безпосередньо пов'язаний із пошуком нових можливостей підвищення ефективності матеріальних потоків [16]. Проте автор акцентує увагу у визначенні лише на речовинних субстанціях, не враховуючи фінансових та інформаційних потоків, які є важливими взаємозумовленими та забезпечувальними елементами товарного обігу. Б.К. Плоткін, розглядаючи логістику як наукову дисципліну про управління потоками в системах [13], не конкретизує у визначенні ані самих систем, ані потоків, що в них циркулюють, та не визначає необхідності їхньої оптимальної взаємодії та взаємозв'язку. Б. Анікін вважає логістику наукою про планування, організацію, управління, контроль і регулювання переміщення матеріальних та інформаційних потоків у просторі і в часі від їхнього первинного джерела до кінцевого споживача [9]. Основним недоліком цього визначення є ігнорування впливу ролі фінансових, у тому числі грошових потоків, які опосередковують рух товарів.

Таку обмеженість подолав у своїх поглядах вчений Є. Крикавський, який визначає логістику як науку про оптимальне управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в економічних адаптивних системах з синергічними зв'язками [5]. Разом з тим, А. Родніков трактує логістику як науку про планування, контроль і управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями,

здійснюваними у процесі доведення сировини і матеріалів до виробничого підприємства, внутрішньозаводської переробки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача з врахуванням інтересів та вимог останнього, а також передачі й обробки відповідної інформації [15].

Л. Міротін вважає логістику наукою про організацію спільної діяльності менеджерів різних підрозділів підприємства, групи підприємств з метою ефективного просування продукції за ланцюгом "закупівля сировини — виробництво продукції — розподіл", а також цілеспрямованих транспортно-людських потоків на основі інтеграції і координації операцій, процедур і функцій, що виконуються у рамках даного процесу з метою мінімізації загальних витрат ресурсів [12].

Логістика як наука ставить і вирішує такі завдання [18]: прогноз попиту і на його основі планування запасів; визначення необхідної потужності виробництва і транспорту; розробка наукових принципів розподілу готової продукції на основі оптимального управління матеріальними потоками; побудова різних варіантів математичних моделей функціонування логістичних систем; розробка методів спільного планування, постачання, виробництва, складування, збуту і відвантаження готової продукції, а також ряд інших задач.

Отже, підсумовуючи тлумачення логістики як науки, які дають уявлення про її концептуальні основи, можна зробити висновок, що справедливо виділяються окремі сторони логістики, проте не окреслюються межі її практичного застосування та розкриваються не всі економічні аспекти товарного обігу. Слід також звернути увагу високий рівень абстрактності даного трактування, що не дозволяє певною мірою реалізувати усі положення логістики в наукових дослідженнях з метою отримання прикладних результатів.

Так, інша група вчених розглядає логістику як господарську діяльність: логістика — напрям господарської діяльності, який полягає в управлінні матеріальними потоками в сферах виробництва і обігу [16]. А.Гаджинський визначає логістику як планування, організацію і контроль усіх видів діяльності щодо пересування і складування, які забезпечують проходження матеріального і пов'язаного з ним інформаційного потоків від пункту закупівлі сировини до пункту кінцевого споживання [2], проте істотним недоліком такого визначення є те, що автор нехтує фінансовим потоком як важливим забезпечувальним елементом руху товарно-матеріальних ресурсів.

О. Новіков, визначаючи логістику як теорію і практичну діяльність планування, організації, функціонального управління і контролю процесу руху сукупності матеріальних, фінансових, трудових, правових та інформаційних потоків в системі ринкової економіки [11, с. 8], враховує як практичну спрямованість логістики, так і усю сукупність потоків, проте не окреслює просторово-часові межі їхнього руху.

Досить комплексно поняття логістики розглядається як теорія і практика оптимізації доцільної сукупності взаємодоповнювальних виробничих, транспортних, комерційних видів діяльності і її відносин з оточуючим середовищем на основі конкретно цілеспрямованої, коректно обґрунтованої системної інтеграції і комплекс-

ної адаптації в просторі і часі їх внутрішніх і зовнішніх функціональних потокових процесів, капіталу, трудових ресурсів, засобів і предметів праці, виробничих і організаційних структур управління та інших необхідних елементів, структур і процесів на всіх етапах життєвого циклу сукупної діяльності з метою одержання синергичних переваг ефективного функціонування і випереджальних регрес-імпульсів інтенсивного розвитку в конкретному середовищі життєдіяльності [10, с. 27].

Різноманітні погляди науковців стосовно визначення логістики як господарської діяльності вимагають уточнення тлумачення сутності, видів потокових процесів та залучення в сферу управління потоками у системах більш широкого і комплексного кола різних видів діяльності, що дозволить за рахунок їхньої інтеграції досягти підвищення конкурентоспроможності та ефективності. Цей аспект, по суті, відображається у наступному підході до визначення логістики.

Деякі вчені [4] розглядають логістику як процес, який, у свою чергу, на теоретичному рівні характеризується як послідовна зміна станів, стадій розвитку, сукупність послідовних дій для досягнення будь-якого результату. Так, Дж. Бушер визначає логістику як процес планування, реалізації і управління ефективним, економічним рухом і збереженням сировинних матеріалів, незакінченого виробництва, готової продукції, пов'язаної з цим інформації з пункту виникнення до пункту споживання з метою забезпечення відповідності вимогам споживача [19]. Н.Рєкова та О.Ткаченко розглядають логістику підприємства як систему потокових процесів, що дозволяє ефективно управляти складною системою, враховуючи особливості кожного його ланцюжка, і визначати фактори логістичного характеру, які впливають на ефективність діяльності в цілому [14, с. 276]. Проте у даних визначеннях не встановлено, що є головним об'єктом вивчення логістики, основну роль тут відіграє не сам продукт, а процес у формі потоку, якісний склад якого під час просування по логістичному ланцюгу під впливом певних факторів може змінюватися.

Деякі вчені, досліджуючи сутність логістики, акцентують увагу на управлінському аспекті. Так, Г. Павеллек, розглядаючи логістику як планування, управління і контроль матеріального і відповідного йому інформаційного потоку, що надходить на підприємство, переробляється там і покидає це підприємство [1], більшою мірою концентрується не на логістичних, а на класичних функціях управління. В.Сергєєв визначає логістику як інтегральний інструмент менеджменту, що сприяє досягненню стратегічних, тактичних або оперативних цілей організації бізнесу за рахунок ефективного з погляду зниження загальних витрат і задоволення вимог кінцевих споживачів щодо якості продуктів і послуг управління матеріальними і (або) сервісними потоками, а також супутніми їм потоками інформації і фінансових коштів [17]. Проте логістика вирішує, насамперед, оперативні задачі, а стратегічні та тактичні перебувають у компетенції стратегічного управління, що вимагає їхнього виокремлення. Б.Анікін виділяє такі змістовні аспекти та предметні області застосування логістики з позицій логістичного менеджменту, як управлінські, економічні, управлінсько-економічні, оперативно-фінансові та операційні [9].

Найбільш повно та комплексно, на нашу думку, відображає сутнісно-змістове навантаження логістики визначення, запропоноване О Дерев'янко: логістика є системою управління матеріальними та інформаційними потоками, яка дозволяє компанії мінімізувати витрати. Об'єктом застосування логістичного підходу може бути будь-яка діяльність, де сукупність процесів або подій, а також їх проміжних результатів має альтернативну послідовність у просторі і в часі. Логістика охоплює діяльність підприємства як на рівні окремих процесів, так і на рівні координації всіх структур, займається напрямом, упорядкуванням і розподілом продукції від виробника до кінцевого споживача, враховуючи рентабельність, результативність, продуктивність, ефективність системи в цілому [3].

Специфіка логістики полягає у виокремленні єдиної функції управління раніше розрізненими матеріальними потоками; в технічній, технологічній, економічній і методологічній інтеграції окремих ланок матеріалопровідного ланцюга в єдину систему, що забезпечує ефективне управління наскрізними матеріальними потоками [2]. При цьому логістична функція є групою логістичних операцій, які спрямовані на реалізацію цілей логістичної системи, а саме: роботи, виконання яких є необхідною умовою того, щоб по логістичному ланцюгу проходив потік.

Одним із базових понять логістики є логістична система як адаптивна система зі зворотним зв'язком, яка виконує ті чи інші логістичні функції (операції), складається із підсистем і має розвинуті внутрішньосистемні зв'язки та зв'язки із зовнішнім середовищем [6]. З економічної точки зору логістична система являє собою складну організаційно завершену економічну систему, яка складається із пов'язаних в єдиному процесі управління матеріальних і супроводжувальних їх потоків елементів — ланок [8, с. 120—126]. Оскільки система зумовлює взаємозв'язок функціонування сукупності елементів, спрямованих на досягнення мети, то у логістичних системах цей взаємозв'язок реалізується через відповідні потоки, що дозволяє розглядати їх як складові системи, з одного боку, та як незалежні об'єкти управління, — з іншого.

Формування та функціонування логістичної системи зумовлюється так званими синергічними зв'язками, які характерні саме для логістичних систем, оскільки вони і формуються задля цього, і забезпечують пріоритет загального ефекту у порівнянні із сумою ефектів елементів системи. При формуванні логістичних систем важливим є питання щодо визначення об'єктів логістичного управління. Ними можуть бути всі, і перш за все, ті процеси, їх структура та елементи, які застосовуються для досягнення загальної та локальних цілей і реалізації визначених ними функцій [7].

ВИСНОВКИ

Найважливішим результатом, який витікає з ряду робіт з логістики, є те, що в основі більшості наведених визначень зарубіжних та вітчизняних вчених щодо сутності логістики йдеться про наукову та господарську спрямованість застосування логістики в ринковій економіці з метою оптимізації інтегрованих у єдину систему матеріальних потоків різних масштабів та належ-

ності, а також зумовлених ними інформаційних та фінансових потоків з відповідним підвищенням ефективності управління ними як процесом, що свідчить про необхідність доповнення та систематизації попередніх наукових підходів, надавши теорії логістики цілісності та комплексності, що сприятиме розширенню масштабів логістичного управління.

Література:

1. Амітан В.Н., Ларіна Р.Р., Пілюшенко В.Л. Логістика процесів в організаційно-економічних системах / НАН України. Інститут економіко-правових досліджень. — Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2003. — 73 с.
  2. Гаджинский А.М. Логистика: учебник для высших и средних специальных учебных заведений. — 2-е изд. — М.: Информационно-внедренческий центр "Маркетинг", 1999. — 228 с.
  3. Дерев'янко О.Г. Обґрунтування загальноекономічної стратегії організації та логістика // Експрес-новини: наука, техніка, виробництво. — 1998. — № 3—4. — С. 37—39.
  4. Зборовська О.М. Логістичні аспекти управління оборотним капіталом промислових підприємств: Монографія. — Д.: Вид-во ДУЕП, 2008. — 200 с.
  5. Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії. — Львів: Інтеллект-Захід, 2004. — 414 с.
  6. Ларіна Р.Р. Логістика: навчальний посібник. — Д.: ВІК, 2005. — 335 с.
  7. Ларіна Р.Р. Формування та забезпечення надійності регіональних логістичних систем: монографія. — Донецьк: "Норд-Пресс", 2005. — 284 с.
  8. Ларіна Р.Р., Рязанов А.В. Ефективність функціонування мікрологістичних систем: підходи та проблеми // ДонДУУ. — 2006. — № 1 (35). — С. 120—126.
  9. Логистика / Под ред. Б.А.Аникина. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Инфра-М, 2002. — 367 с.
  10. Нагловский С.Н. Логистика: монография. — Ростов-на-Дону: Изд-во РГЭА, 1997. — 286 с.
  11. Новиков О.А., Семенов А.И. Производственно-коммерческая логистика. — СПб.: Изд-во СПбУЭиФ, 1993. — Ч.1 — 164 с.; Ч.2. — 44 с.
  12. Основы логистики / Под ред. Л.Б.Миротина, В.И.Сергеева. — М.: ИНФРА-М, 1999. — 200 с.
  13. Плоткин В.К. Управление материальными ресурсами: очерк по коммерческой логистике. — Л.: Изд-во Ленингр. фин.-экон. ин-та, 1991.
  14. Рекова Н.Ю., Ткаченко О.Г. Логистика як система поточкових процесів // Тези доп. V Міжнародно-науково-практич. конф. "Маркетинг та логістика в системі менеджменту" (7—9 жовтня 2004 р., м. Львів). — Львів: Нац. ун-т "Львівська політехніка", 2004. — С. 274—276.
  15. Родников А.Н. Логистика. Терминологический словарь. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 340 с.
  16. Рынок и логистика / Под ред. М. П. Гордона. — М.: Экономика, 1993.
  17. Сергеев В.И. Логистика в бизнесе. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 608 с.
  18. Смехов А.А. Введение в логистику. — М.: Транспорт, 1993. — 324 с.
  19. Busher J., Tyndall G. Logistiecs excellence / Manag. Accoun. — 1987. — № 8. — P. 32—39.
- Стаття надійшла до редакції 04.11.2010 р.